

CL. PTOLEMAIOS GEOGRAPHIÁJA

A római birodalom korából két földrajzi *műszaki* munka maradt reánk : 1. Ptolemaios geographiája és

2. Tabula Peutingeriana nevű itinerarium.

Ha a Ptolemaios geographiájában megnevezett és archæológiaiilag megállapított földrajzi fekvésű városokat és egyéb helyeket a mellettük feljegyzett fokok alapján egységes földrajzi fokhálózatban helyezzük el, azoknak egymásközti távolságai, valamint a mellettük elfolyó folyamok folyásiránya általánosan véve a tényleges földrajzi alakkal szemben torzképet mutat. Viszont azonban számtalan esetben két-két másodlagosan vagy harmadlagosan szomszédos helynek egymásközti távolsága külön-külön véve, minutiósus pontosságúnak bizonyul.

A Tabula Peutingeriana szemlélete a műszaki emberben azt a benyomást ébreszti, hogy az egy, a közhasználat céljaira szándékosan kicsinyített és torzított térkép. Viszont a rajta ábrázolt utak fölé írt útszakasztávolságok a legtöbb esetben minutiosus pontosságúak.

Ezen két ókori földrajzi munkának hosszú évek során át való beható szemlélete és tanulmányozása révén azon feltevésre jutottam, hogy a mindkettőben feltalálható, számtalan műszakilag pontos adat bizonyossága szerint léteznie kellett egy ókori térképnek, melyről azok lemérettek és a két műben feljegyeztettek.

A két műben foglalt műszaki adatok és graphikus magyarázatok alapján szerkesztettem újra a mai földrajzi gömbvetület megtartása mellett az archæológiaiilag megállapított városok és egyéb helyekre vonatkozólag azon ókori térképet, melyből a mellékelt rajzon mutatványt nyújtok és megszerkesztési módját a melléklet balsarkában levő részletrajzon könnyebb megértés végett — egyelőre — két fokrendszer bemutatása mellett magyarázom, ahol

az egy és ugyanazon rendszer szálaival (meridianus parallelus) meghatározott két-két helynek összevonalozása (conlineatio) által a közbeeső más helyek keresztülrajzoltatnak (*καταγραφή*) és ezen módon a római birodalom archæológiaiilag megállapított útjaira vonatkozó «útiránytérkép» (Tabula rationum itinerum) áll elő a transverzális utazási irányugaraknak ugyanezen módon való megszerkesztésével és megvonalozásával kapcsolatosan.

Jelen műszaki mutatványomból kifolyólag a következő két tételt állapítom meg:

1. A Ptolemaios geographiájában feljegyzett fokok *nem* az egységes földrajzi fokhálózat fokai, hanem két-két hely egymás-közti útirányának fokokban való megjelölése, különböző központokból kiindulólag szerkesztett földrajzi fokhálózat-rendszerek keretében.

2. A rómaiaknak 165. évben Kr. sz. u. az általuk ismert és felmért földfelületről mai térképeinkkel azonos vetületű és pontosságú (útirányokat, folyókat, tengerpartokat, városokat, hegy-ségeket és országhatárokat felölölő) térképük volt, melyet számukra görög csillagászok és geographusok szerkesztettek régebbi görög térképek kiegészítése révén.

Lattyák Sándor.

FORRÁSMŰVEK.

1. Claudii Ptolemæi Geographia. Car. Müllerus. Parisiis. Ed. A. F. Didot 1883. — 1900.
2. Weltkarte des Castorius genannt die Peutingerische Tafel. Dr. Konrad Miller. Ravensburg. Verlag O. Maier. 1888.
3. Imperii Romani Tabula Geogr. Auctore N. Kiepert. Berlin Reimer 1913.
4. Az ókori térkép rekonstruálására vonatkozó mutatványt ezidőszerint az anyagi eszközök elégtelen volta miatt csak kicsinyített alakban mutathatom be, — rövid időn belül azonban úgy hiszem lehetővé fog válni a római birodalom teljes és nagyméretű Ptolemaicus reconstr. térképének a bemutatása — valamint később a teljes Orbis Ptolemaicus közlése. A mutatványban csakis az archeológiaiilag megállapított helyek lévén tárgyalva, hiatusok előfordulása önként érthető.

A budapesti, kolozsvári, aberdeeni és cardiffi archæológus urak az archæológikusan végleg megállapított ókori helyek szives közléseért és lelkes bátorításukért fogadják hálás köszönetemet.